

ปัญหาเด็กหาย ในบริบทสังคมไทย

ปัญหาเด็กหายในประเทศไทย พบว่า สาเหตุที่เด็กหายตัวจากบ้านมากที่สุด คือ เด็กที่สมัครใจหนีออกจากบ้าน โดยคิดเป็นร้อยละ 77 ของสาเหตุเด็กหายทุกประเภท สะท้อนถึงความเปราะบางของสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักพื้นฐานของสังคม รองลงมา คือ เด็กกลุ่มที่มีพัฒนาการทางสมองช้า พิกัดทางสมอง พิกัดทางสติปัญญา พิกัดทางจิต และพลัดหลงแล้วกลับไม่ถูก ความตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหาเด็กหายในประเทศไทยเปรียบเสมือนคลื่นกระทบฝั่ง ในยามที่สถานการณ์รุนแรงคล้ายพายุ สังคมก็จะตื่นตัวต่อปัญหา แต่เมื่อใดที่ลมเงียบสงบ ปัญหาที่ยังดำรงอยู่ เมื่อมีพายุ ลูกใหม่ก็จะมี การตื่นตัวอีกรอบ โดยยังไม่ปรากฏความชัดเจนของแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการจัดการกับปัญหา โดยเฉพาะการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่โดยตรงในการสืบสวนติดตามคนหาย

กรณีน้องชมพู : คลื่นกระทบฝั่งที่ยังไม่มีคำตอบ

การหายตัวไปของน้องชมพู เด็กหญิงวัยเพียง 3 ขวบ จากบริเวณบ้านพักในหมู่บ้านของจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2563 ได้สร้างกระแสสังคมที่โหมกระหน่ำต่อปัญหาเด็กหายในประเทศไทยอย่างมาก ภายหลังจากการหายตัวไป 3 วัน ทีมค้นหาได้พบร่างของน้องชมพูนอนเสียชีวิตอยู่บนภูเขาท้ายหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ห่างจากจุดที่น้องหายตัวไปประมาณ 2 กิโลเมตร การเสียชีวิตของน้องชมพู ทำให้สื่อแทบทุกสำนักและทุกแพลตฟอร์มลงไปติดตามความคืบหน้าของคดี จนกลายเป็นกระแสดราม่าที่ได้รับความสนใจจากสังคมต่อเนื่องนานหลายเดือน

ภาพ: <https://www.mumkhao.com/view-5535> (ปรับ)

ครอบครัว ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ช่วยกันตามหาน้องชมพูนงเขาภูเหล็กไฟ

ความน่าสนใจของคดีนี้ อาจเพราะเป็นเหตุการณ์เชิง อาชญากรรมใหญ่ หลังสถานการณ์คลายล็อกดาวน์จาก การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั่วประเทศ ซึ่งก่อนหน้านี้ นั้น หลายเดือนแทบไม่มีข่าวอาชญากรรมใหญ่ๆ เลย ผู้สื่อข่าวจึงให้ความสนใจติดตามคดีกันอย่างครึกโครม จนเกิดการรับรู้ในวงกว้างถึงคดีน้องชมพู่ แม้แต่บุคคล ไกลตัวของน้องชมพู่ด้วย และก้าวล่วงไปถึงแทบ ทุกส่วนของชุมชนที่เกิดคดี มีการวิเคราะห์ถึงตัวผู้ก่อเหตุ โดยนำเสนอข้อคิดเห็นมากกว่าข้อเท็จจริงของคดี จนเกิดผลกระทบต่อครอบครัวของเด็ก และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน กล่าวได้ว่า ประเด็นเรื่องปัญหา เด็กหายได้กลายเป็นประเด็นรองของดราม่าที่ต่างฝ่าย ต่างออกมาตอบโต้กันและกัน จนขยายเป็นประเด็น ที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี ทำให้ขาดการตระหนักถึงปัญหา เด็กหายซึ่งเป็นประเด็นหลักที่สังคมควรให้ความสำคัญ

ในเวลาต่อมา พล.ต.อ. สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข ผู้บัญชาการสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ ได้แถลงความคืบหน้าของคดีน้องชมพู่ (ณ วันที่ 2 ตุลาคม 2563)¹ ว่า มีการสัมภาษณ์บุคคล 384 ปาก สอบบุคคล เข้าสำนวน 120 ปาก สอบปากคำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบ 13 ท่าน มีวัตถุพยานหลักฐานสำคัญในคดีส่งตรวจ พิสูจน์ 113 ชิ้น ส่งตรวจดีเอ็นเอบุคคลเทียบกับวัตถุพยาน 154 ตัวอย่าง โดยรวมสำนวนการสืบสวนสอบสวนกว่า 918 หน้า ประเมินว่าจุดที่พบศพน้องชมพู่บนภูเหล็กไฟ ไม่น่าที่เด็กวัยเพียง 3 ขวบจะเดินมาด้วยตนเอง ประกอบกับพบเส้นผมของน้อง ชมพู่จำนวน 36 เส้นตกอยู่ข้างศพ ในลักษณะถูกของมีคมเฉือน ซึ่งตัวเด็กไม่สามารถตัดผมด้วยตัวเองได้ จึงสันนิษฐานว่ามีบุคคล พาน้องชมพู่ไป แต่ปัจจุบันหลักฐานยังไม่เพียงพอที่จะขอศาล อนุมัติออกหมายจับผู้ใด² จึงยังคงเป็นคำถามของสังคมต่อไปว่า ใครพาน้องชมพู่ไป และมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร เหตุใดที่ทำให้ เด็กเสียชีวิตอยู่บนนั้น

ทำความเข้าใจต่อปัญหา การลักพาตัวเด็กในไทย

ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา ปัญหาการลักพาตัวเด็กในประเทศไทย มักไม่พบการก่อเหตุหรือแผนประทุษกรรมในลักษณะกลุ่มแก๊งขบวนการ ส่วนใหญ่ไม่พบการลักพาตัวเด็กในลักษณะขบวนการ ค้ามนุษย์ แต่การลักพาตัวเด็กในประเทศไทย ผู้ก่อเหตุมักก่อเหตุตามลำพังด้วยตัวคนเดียว ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคนแปลกหน้าและคนใกล้ชิดที่เด็กคุ้นหน้า

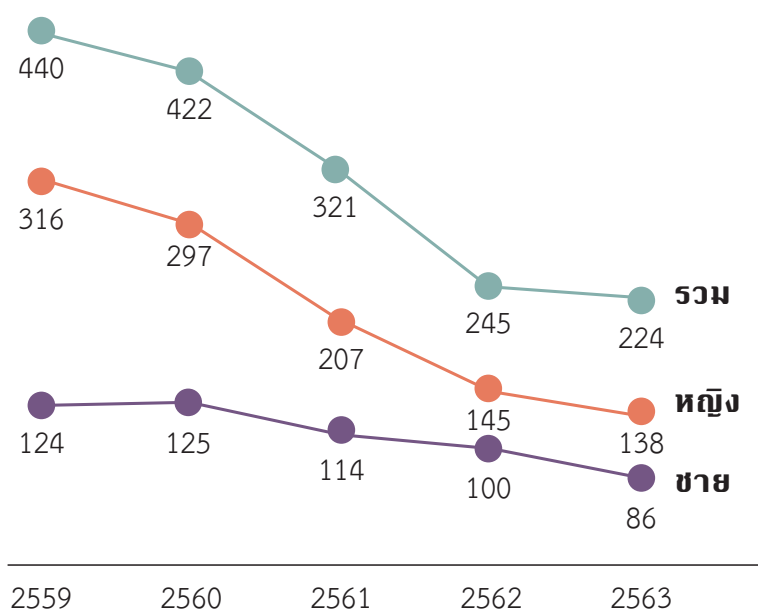
จากข้อมูลการสืบสวนที่ผ่านมา **ผู้ก่อเหตุลักพาตัวเด็ก มักมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง** บางส่วนใช้ชีวิตกึ่งเร่ร่อนไร้บ้าน บางส่วนเป็นบุคคลพันโทชที่เคยก่อเหตุกระทำความผิดในคดีทางเพศหรือคดีอาญาอื่นมาก่อน โดยผู้ก่อเหตุในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์อยู่สองกลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรก คือ **กลุ่มที่ลักพาตัวเด็กเพื่อกระทำทางเพศ** โดยผู้ก่อเหตุได้ทั้งกับเด็กหญิงและเด็กชาย กลุ่มที่สอง คือ **กลุ่มที่ลักพาตัวเด็กด้วยความเสน่หา** กลุ่มนี้จะแยกย่อยเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกจะเป็นกลุ่มที่ลักพาตัวเด็กทารกเนื่องจากอยากมีบุตรอยากนำเด็กไปเลี้ยงดูเป็นลูก ผู้ก่อเหตุมักเป็นหญิงที่ตั้งครรภ์แล้วแท้งบุตร หรือไม่สามารถมีบุตรได้ด้วยตัวเอง กลุ่มที่สองจะลักพาตัวเด็กเพื่อนำมาเป็นเพื่อนเล่นด้วย ผู้ก่อเหตุลักษณะนี้มักเป็นผู้มีอาชีพวางทางจิต พิกการทางสติปัญญา พิกการทางการรับรู้ หรือพิกการทางสมอง ซึ่งไม่มีเพื่อนในวัยเดียวกันหรือไม่สามารถเล่นกับคนในวัยเดียวกันได้ จึงใช้การพูดคุยกับเด็ก และพาเร่ร่อนไปเที่ยวเล่นตามที่ต่างๆ โดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะกระทำทางเพศ แต่เด็กอาจเกิดอันตรายจากสภาพพื้นที่และการใช้ชีวิตกับผู้ก่อเหตุ ซึ่งไม่มีศักยภาพในการปกป้องดูแลเด็กได้ ทั้งนี้ เด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะถูกลักพาตัว จะอยู่ในช่วงอายุ 3-10 ขวบ ซึ่งเป็นวัยที่ล่อหลอกง่าย และไม่สามารถต่อสู้ดิ้นรนขัดขืนได้มากนัก

สถานการณ์เด็กหายในประเทศไทย

แม้ว่าปัญหาเด็กหายจะปรากฏเป็นข่าวใหญ่อยู่บ่อยครั้ง แต่สถานการณ์ภาพรวมเด็กหายในประเทศไทย จากสถิติการรับแจ้งเหตุของศูนย์ข้อมูลคนหายมูลนิธิกระจกเงา พบว่า ในระยะห้าปีล่าสุดมีสถิติการรับแจ้งเหตุเด็กหายลดลงทุกปี โดยในปี 2563 มีการรับแจ้งเด็กหายทั้งสิ้น 224 ราย โดยเป็นเด็กผู้ชาย 86 ราย เด็กผู้หญิง 138 ราย พบตัวแล้ว 204 ราย อยู่ระหว่างการติดตาม 20 ราย มีอัตราการพบตัวที่ร้อยละ 91³

ปัญหาเด็กหายในประเทศไทยมีสถานการณ์คล้ายกับประเทศอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา กล่าวคือ สาเหตุที่เด็กหายตัวออกจากบ้านมากที่สุด คือ เด็กสมัครใจหนีออกจากบ้าน (run away) ในปี 2563 มีเด็กที่สมัครใจหนีออกจากบ้านในไทยทั้งสิ้น 177 ราย คิดเป็นร้อยละ 77 ของสาเหตุเด็กหายทุกประเภท รองลงมา คือ เด็กกลุ่มที่มีพัฒนาการทางสมองช้า พิกการทางสมอง พิกการทางสติปัญญา พิกการทางจิต ปลัดหลงแล้วกลับไม่ถูก 27 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 13 ของสาเหตุเด็กหายทุกประเภท⁴ ส่วนการลักพาตัวเด็กมีบ้างแต่ไม่มากนักในแต่ละปี ซึ่งในทางสากลจะมีหลักคิดว่า ไม่ว่าเด็กจะหายไปจากสาเหตุใด ให้ประเมินว่าอาจถูกลักพาตัวหรือมีอันตรายไว้ก่อนเสมอ เพื่อให้เกิดการติดตามอย่างทันทั่วทั้ง

ตารางที่ 1 สถิติเด็กหาย ปี 2559-2563

ที่มา: มูลนิธิกระจกเงา

เด็กกลุ่มเสี่ยงที่สมัครใจหนีออกจากบ้านจะอยู่ในช่วงอายุ 10-15 ปีมากที่สุด⁵ เพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ อยู่ในวัยที่ติดเพื่อน เข้าถึงเทคโนโลยี และสามารถดูแลตัวเองได้ในระดับหนึ่งเมื่ออยู่นอกบ้าน สาเหตุที่เด็กสมัครใจหนีออกจากบ้าน ปัจจัยหลักมาจากปัญหาภายในครอบครัว ทั้งความรุนแรงทางร่างกาย เช่น การโดนทำร้ายทุบตี ลงโทษด้วยความรุนแรง ทั้งกระทำแบบต่อเนื่อง หรือเพียงเคยกระทำ และความรุนแรงทางจิตใจ เช่น การดูต่ำว่ากล่าว การใช้คำพูดเปรียบเทียบบุตรหลานกับเด็กคนอื่น การไม่แสดงเหตุผลต่อคำสั่ง หรือการห้ามเด็กกระทำบางสิ่ง เช่น การยึดโทรศัพท์ของเด็ก เพราะเห็นว่าบุตรหลานใช้เวลาอยู่กับโทรศัพท์ยาวนาน โดยไม่แสดงเหตุผลหรือตั้งกติกาขึ้นไว้ก่อน

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กสมัครใจหนีออกจากบ้านในปัจจุบัน คือ การถูกชักชวนโดยคนที่เด็กรู้จักในโลกออนไลน์ ซึ่งเด็กในวัยนี้เป็นวัยอยากรู้อยากลอง เป็นไปตามฮอริโมนส์และวัยเจริญพันธุ์ ในขณะที่ผู้ปกครองไม่ได้คุยเรื่องเพศศึกษา与孩子หรือบางรายไม่มีเวลาในการดูแลบุตรหลาน จนไม่รู้ว่บุตรหลานคุยกับใครอยู่ หรือมีความแตกต่างของช่วงวัย เช่น ครอบครัวที่ส่งบุตรหลานไปให้ผู้สูงอายุ ปู่ย่าตายายเลี้ยงดู ซึ่งมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันมากระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง การพูดคุยสื่อสารภายในครอบครัวที่จำกัดเหมือนคุยคนละภาษา ทำให้เด็กคุยกับคนภายนอกครอบครัวมากกว่าคนในครอบครัวตัวเอง เกิดความไว้วางใจคนที่เพิ่งรู้จักกันในโลกออนไลน์ หากครอบครัวมีพื้นฐานปัญหาเดิมอยู่ก่อนแล้ว จะทำให้เด็กตัดสินใจหนีออกจากบ้านได้ง่ายขึ้น เพราะไม่มีสิ่งยึดโยงหรือสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเพียงพอในครอบครัว

ทั้งนี้ สังคมมองปัญหาเด็กสมัครใจหนีออกจากบ้านไว้อีกสถานะหนึ่งที่แตกต่างกันเด็กถูกลักพาตัว กล่าวคือ สังคมและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการรับแจ้งและติดตามเด็กหาย ไม่ให้ความสำคัญต่อเด็กที่สมัครใจหนีออกจากบ้านเท่าที่ควร ด้วยมองว่า เด็กสมัครใจออกจากบ้านไปด้วยตัวเอง ถ้านอกบ้านไม่ดีพอ หรือเด็กตระการกำลำบากก็อาจจะกลับบ้านมาเอง ซึ่งแนวคิดทำนองนี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการคุ้มครองเด็ก

ภาพ: <https://ktiv.com>

ความเปราะบางของครอบครัว : ปัจจัยสำคัญของปัญหาเด็กหาย

การที่เด็กวัยรุ่นสมัครใจหนีออกจากบ้าน “สะท้อนถึงความเปราะบางของสถาบันครอบครัว” ซึ่งเป็นสถาบันหลักพื้นฐานของสังคม แต่เมื่อมองมุมกลับมาที่ผู้ปกครอง ซึ่งอยู่ในสถานะที่ต้องต่อสู้ปากกัดตีนถีบกับสถานะเศรษฐกิจที่บีบคั้น ซ้ำเติมด้วยวิกฤติของโรคระบาดที่สั่นคลอนความมั่นคงในอาชีพ ทำให้สถาบันครอบครัวมีภาวะความตึงเครียดปกคลุม การแสดงออกภายในครอบครัวจึงมักเจือปนไปด้วยแรงกดดันจากสภาพแวดล้อม กลายเป็นความรุนแรงภายในครอบครัวแบบที่ผู้แสดงออกอาจไม่รู้ตัว และบรรยากาศที่คนในครอบครัวไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เกิดการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ความรักความอบอุ่นในครอบครัวจึงลดน้อยลงตามสภาพ เด็กจึงหันไปหาความรักและการรับฟังปัญหาจากที่อื่นโดยเฉพาะในโลกออนไลน์ และบางคนตัดสินใจหนีออกจากบ้านในที่สุด

ในขณะที่หลายครอบครัวเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หรือครอบครัวที่ต้องเข้ามาทำงานในเมือง จึงจำเป็นต้องส่งเด็กไปให้ปู่ย่าตายายช่วยเลี้ยงดู ซึ่งจะมีปัญหาความแตกต่างกันของช่วงวัยและพื้นฐานด้านเทคโนโลยี จึงทำให้ผู้ปกครองไม่เท่าทันหรือเข้าไม่ถึงการใช้โทรศัพท์หรือการติดต่อสื่อสารของเด็กหรือบางครอบครัวทิ้งให้เด็กอยู่กับเครื่องมือสื่อสารทั้งวัน เพราะไม่สามารถพูดคุยหรือสร้างกิจกรรมร่วมกันภายในบ้านได้ ทำให้เด็กมีความเสี่ยงในการถูกล่อลวงหรือชักจูงจากบุคคลภายนอกได้โดยง่าย ในขณะที่เดียวกันการแสดงออกภายในบ้านที่เด็กรู้สึกว่ามีตัวตน ไม่มีใครสนใจ เป็นผลให้เด็กจำนวนมาก

เลือกที่จะสร้างโลกเสมือนจริงในโลกออนไลน์ ด้วยการพูดถึงเรื่องเพศโดยเปิดเผยหรือการถ่ายภาพด้วยการแต่งกายที่วาบหวาม เพื่อเรียกร้องความสนใจจากคนในโลกออนไลน์ ซึ่งกลายเป็นพื้นที่ที่มีคนสนใจหรือทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณตัวเองมีตัวตน อันนำมาสู่ปัญหาการถูกล่อลวงในที่สุด

ผลกระทบเมื่อเด็กหายออกจากบ้าน

ผลกระทบของเด็กที่หายออกจากบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการถูกลักพาตัว พลัดหลงกลับบ้านไม่ถูก หรือสมัครใจหนีออกจากบ้าน มีหลายมิติ นับตั้งแต่การหายตัวไปของเด็ก ผู้ปกครองต้องหยุดงานขาดรายได้ หลายกรณีต้องมีการค้นหาติดตาม ใช้เงินจำนวนมากทั้งค่าอาหารและค่าเดินทาง มีการกู้หนี้ยืมสินเพื่อใช้ระหว่งการตามหาบุตรหลาน ปัญหาทางเศรษฐกิจในระดับครอบครัวจะส่งผลกระทบยาวนานต่อเนื่องเพราะต้องหาเงินมาใช้หนี้ และเกิดความตึงเครียดภายในครอบครัวซ้ำอีก กลายเป็นโทษว่าใครเป็นคนทำให้เด็กหายจากบ้าน กระทบความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว จนหลายครอบครัวต้องหย่าร้างกัน

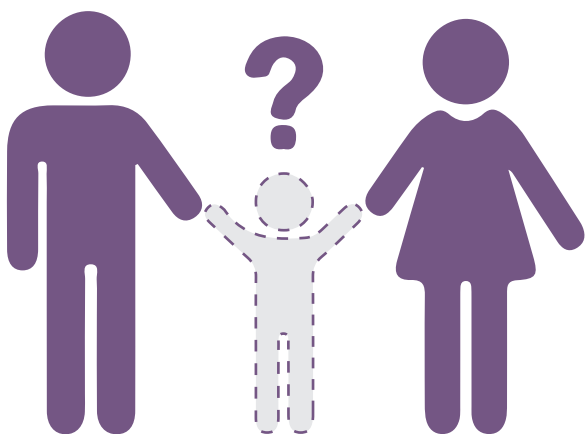
ในขณะที่มิติด้าน **สวัสดิภาพและความปลอดภัยของเด็ก** นับเป็นเรื่องที่ต้องตระหนักถึงอย่างยิ่ง เด็กหายออกจากบ้านหลายรายเสียชีวิตจากฆาตกรรมหรืออุบัติเหตุ เด็กที่สมัครใจหนีออกจากบ้านอาจถูกระทำทางเพศ หรือหากมีเพศสัมพันธ์โดยสมัครใจ ก็จะมีแนวโน้มไม่มีการป้องกันหรือป้องกันไม่ถูกวิธี นำมาซึ่งปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม และปัญหาการยุติการตั้งครรภ์ที่ไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ การมีเพศสัมพันธ์ในหลายกรณี

ถูกถ่ายภาพหรือคลิปวิดีโอขณะมีเพศสัมพันธ์ไว้ และคลิปดังกล่าวถูกนำมาแบล็กเมลล์ หรือถูกปล่อยเพื่อประจานเด็กในโลกออนไลน์ อันนำมาซึ่งปัญหาและผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเด็กภายหลังจากกลับบ้านแล้ว ดังนั้น การหายตัวออกจากบ้านของเด็กไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ย่อมมีผลกระทบเกิดขึ้นเสมอ

ในระดับมหภาค เมื่อเกิดปัญหาเด็กหายเกิดขึ้น การค้นหาติดตามโดย **ทรัพยากรของครอบครัวและของรัฐ** มีต้นทุนค่าใช้จ่ายจำนวนมาก เช่น กรณีการหายตัวไปของเด็ก 2 ขวบ ในไร่อ้อยที่จังหวัดสุพรรณบุรีเมื่อปี 2561 มีการนำกำลังเจ้าหน้าที่ร่วมค้นหาหลายชุดนับพันคน ใช้เฮลิคอปเตอร์บินค้นหา ใช้เครื่องจักรในการขุดบ่อน้ำ ใช้นักประดาน้ำเสี่ยงชีวิตดมใต้น้ำหลายจุด การดำเนินการเหล่านี้ในทางบริหารจัดการถือเป็นต้นทุนที่มีค่าใช้จ่าย หากประเมินมูลค่าการดำเนินการของทุกหน่วยที่ลงพื้นที่จะพบว่ามีมูลค่าสูงมาก เมื่อเทียบกับต้นทุนการทำงานเชิงป้องกันหรือการสร้างระบบเพื่อรองรับปัญหา

การจัดการปัญหาคนหาย

เมื่อย้อนกลับมาดูที่กระบวนการจัดการปัญหา การรับมือต่อปัญหาเด็กหายและคนหายในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การดำเนินการกรณีต่างๆ เป็นไปตามกระแสสังคม กรณีใดเป็นข่าวดังก็จะได้รับการทุ่มเทสรรพกำลังอย่างเต็มที่ ส่วนกรณีใดไม่เป็นข่าว การดำเนินการของรัฐ จะอยู่ในลักษณะดำเนินการตามสภาพ ในขณะที่ต้นทางของกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ มักปฏิเสธการรับแจ้งความ โดยอ้างว่ายังหายตัวไปไม่ครบ 24 ชั่วโมง ซึ่งในความเป็นจริงไม่มีกฎหมายหรือระเบียบใดกำหนดไว้ว่าต้องหายตัวไปครบ 24 ชั่วโมงก่อน ถึงจะแจ้งความได้ การประวิงเวลาดังกล่าว ยิ่งทำให้เกิดความสูญเสีย จากความไม่ทันท่วงทีและความไม่ใส่ใจ แม้ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะได้ออกหนังสืออย่างเป็นทางการหลายครั้งให้พนักงานสอบสวนรับแจ้งเหตุคนหายทันทีโดยห้ามยกเงื่อนไขเวลา มาปฏิเสธการรับแจ้งความ แต่ทัศนคติและดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ยังเป็นปราการด่านแรกที่ทำให้การบริหารจัดการปัญหาคนหายไม่มีประสิทธิภาพ

ในด้านโครงสร้างการจัดการปัญหา คนหายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการบริหารจัดการคนหาย และศพนิรนาม (คบคน.ตร.) ทำหน้าที่กำกับดูแลเชิงนโยบาย แต่ไม่มีบทบาทมากนัก มีการประชุมหารือกันปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ส่วนในระดับปฏิบัติการ ยังไม่มีหน่วยงานโดยตรงในการสืบสวนติดตามคนหาย มีเพียงกองบังคับการ

ปราบปรามการค้ามนุษย์และกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและสตรี ที่ช่วยสืบสวนติดตามเด็กหายบ้างในกรณีที่คาบเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์หรือเป็นคดีที่มีการกระทำความผิดทางอาญา อย่างไรก็ตาม เมื่อปี 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบการรับแจ้งเหตุ การติดตามคนหาย คนนิรนาม และศพนิรนาม โดยให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เป็นเลขานุการหรือแม่ข่าย คือ การรวมฐานข้อมูลคนหาย คนนิรนาม และศพนิรนาม ให้เป็นฐานข้อมูลเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อให้ทราบสถานการณ์คนหายที่แท้จริง⁷

นอกจากกระบวนการรับแจ้งความคนหายแล้ว การประสานงานฝ่ายสืบสวนเพื่อลงพื้นที่สืบสวนติดตามคนหายอย่างทันที่ทันที่ นับว่าเป็นกระบวนการสำคัญ ที่พนักงานสอบสวนควรดำเนินการประสานงานหลังการรับแจ้งความทันที แต่มักพบปัญหาว่าเมื่อครอบครัวคนหายแจ้งความคนหาย มักได้รับเพียงสำเนาการแจ้งความเพียงแผ่นเดียว โดยไม่มีการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งการสืบสวนและประชาสัมพันธ์ นี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ครอบครัวคนหายรู้สึกว่าไม่ได้รับการช่วยเหลือเท่าที่ควร จึงร้องทุกข์ไปยังสื่อมวลชน หรือเอ็นจีโอ เช่น มูลนิธิกระจกเงา หรือมูลนิธิปวีณาเพื่อเด็กและสตรี เป็นต้น เอ็นจีโอและสื่อมวลชนในประเทศไทย จึงมีบทบาทเป็นตัวกลางในการประสานความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นช่องว่างของหน่วยงานราชการที่ขาดประสิทธิภาพ โดยทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล ประสานงาน สืบเสาะข้อเท็จจริง ทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูล เพื่อให้เกิดกระบวนการติดตามหาคนหายที่มีประสิทธิภาพขึ้น

“รถเมล์... ตามหาเด็กหาย” เครื่องมือหนึ่งในการประชาสัมพันธ์หาเบาะแสของเด็กหาย

ภาพ: <https://www.thairath.co.th/news/local/687931>

ค้น... คน... หาย

ปัญหาเด็กหาย คนหาย เป็นเรื่องใกล้ตัวของทุกคน และไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพัง สถาบันครอบครัวถือเป็นปรากฏการณ์แรกในการเฝ้าระวัง ป้องกันการเกิดปัญหาขึ้น แต่ลำพังเพียงครอบครัวเองก็ไม่อาจต้านทานสภาพแวดล้อม ความกดดันจากภายนอกบ้านได้ คนในสังคมจึงมีส่วนร่วมสำคัญในการเป็นหุ้นส่วนเฝ้าระวังและป้องกันเหตุ เมื่อพบเหตุผิดปกติต้องรีบแจ้งเบาะแสไปยังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง องค์กรของสังคมจึงมีความสำคัญต่อการป้องกันแก้ไขปัญหาเด็กหายและคนหาย ในอีกด้านหนึ่ง ปัญหาที่มีความจำเป็นที่ภาครัฐควรมีหน่วยงานในระดับปฏิบัติการโดยตรงที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีฐานข้อมูลที่เป็นระบบและน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีหน่วยงานโดยตรงที่ทำหน้าที่รับแจ้ง สืบสวนสอบสวนคดีคนหายเหมือนในต่างประเทศ นอกจากนี้ประเทศไทยควรบัญญัติกฎหมายโดยตรงเกี่ยวกับการบริหารและจัดการปัญหาคนหาย เพื่อให้หน้าที่ อำนาจ แนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีกระบวนการที่ชัดเจนต่อการจัดการปัญหาคนหาย คนนิรนาม และศพนิรนาม ซึ่งอยู่ในกลุ่มปัญหาเดียวกัน และมีหน่วยงานโดยตรงตามกฎหมายในการบริหารจัดการปัญหานี้